

גליון
באר
הברכה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

וירא

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת וירא

- א להנאתך ולטובתך - כל קושי אינו אלא טובה גמורה עבורו
- ב לא אשקר באמונתי - עמידה בנסיונות בענייני האמונה השלימה
- ה נס להתנוסס - גודל חיבתו של הקב"ה לאותם העומדים בנסיונות
- ט ועמד בכולן - כמה עצות לעמוד איתן ב'עשרה נסיונות' כל אחד בשלו
- יב לכל אשר יקראוהו באמת - כוחה של תפילה מעומקא דליבא
- יג לעשות צדקה - להיות טוב ומיטיב לבריות
- טו ויטע אשל - סגולת הכנסת אורחים לכל העניינים ובפרט לזש"ק

פרשת וירא

אדרבה דייקא על ידה נתקיימה ההבטחה, כי עד אז לא היה יצחק ראוי להוליד כי נשמתו הייתה מצד נוקבא ובעת העקידה נכנסה בו נשמה חדשה מסטרא דדוכרא ובוה נעשה ראוי להוליד (ונשמתו הקודמת נכנסה לתוך האיל, ע"כ נחשב שחיטת האיל כשחיטת יצחק, מדרש תלפיות י' - יצחק).

ומעתה יתבאר היטב לשון הכתוב 'לך לך אל ארץ המוריה', שהלא בריש הפרשה הקודמת כתיב 'לך לך מארצך', ופירש"י 'לך לך - להנאתך ולטובתך', ולפי"ז צריך לפרש גם כאן בפרשת העקידה 'לך לך אל ארץ המוריה - להנאתך ולטובתך', ומהי להנאתך ולטובתך כשהוא הולך לעלות על המוקד את בנו יחידו הנולד לו בהיותו כבן מאה שנים. אלא ביאורו, שטובה והנאה גדולה היתה לו במעשה העקידה, כי רק ע"י זכה שיתקיים בו ההבטחה 'כי ביצחק יקרא לך זרע'.

ולא עוד, אלא שכתב הרמב"ן (פסוק טז) שבזכות העקידה יזכו בני ישראל לביאת הגואל בהגיע סוף וקץ לגלותם, אף אם לא יהיו ראויים לכך כלל ועיקר. וכלשונו, והנה הובטח שלא יגרום שום חטא שיכלה זרעו, או שיפול ביד אויביו ולא יקום. והנה זו הבטחה שלימה בגאולה העתידה לנו, עכ"ל.

ולמדנו מכאן - שממקום הקושי והנסיון דייקא משם יבואו לו לאדם כל טובתו והנאתו לדורות עולם אף בשעה שלא יהיה ראוי לכך. ובשעת הקושי לא ירים את ידיו לומר נואש, אלא יאמין בתקווה טובה, שאין זה בזה אלא פתח של אורה, וכל הקורות עמו בחייו" הכל הוא 'להנאתך ולטובתך' בלבד.

להנאתך ולטובתך - כל קושי אינו אלא טובה גמורה עבורו בפרשתן (כב א-ב), 'והאלוקים ניסה את אברהם... קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק... והעלהו שם לעולה'. וכבר הקשו המפרשים מדוע נסיון העקידה מתייחס לאברהם, ולא ליצחק שהסכים לפשוט צווארו לשחיטה כקרבן 'עולה'. עוד הקשה הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע (ר"ה ויהי) מדוע לא נכתב בפירוש בתורה מעשה ד'אור כשדים' בו השליך אברהם אבינו את עצמו לשריפה על קדושת שמו הגדול.

ומבאר, כי בעיני האבות הקדושים לא היה קושי ונסיון כלל למסור הנפש והגוף למיתה, כי נדמה להם דבר זה - לפשוט את גופם (ולדתעלות בבחינת נפש רוח ונשמה) לאדם הפושט את לבושו ללבוש בגד אחר, לכן לא הוזכר כלל בתורה הנסיון ד'אור כשדים', גם לא מסירות נפשו של יצחק אבינו ע"ה, כי פשוט היה שימסרו נפשם ללא כל 'נסיון'. אמנם לאברהם אבינו נחשב העקידה כ'נסיון' עד שהוצרך הבורא להתחנן לפניו 'בבקשה ממך עמוד לי בזה הנסיון' (תנחומא, רש"י כב א), כי עלו אז בדעתו סתירות ותמיהות, מצד אחד הבטיחו הבורא 'כי ביצחק יקרא לך זרע', והיאך בא עתה ומצווהו 'והעלהו שם לעולה'. ברם, אברהם אבינו הלך בתמימות אחרי ציווי הבורא, ולכן כ"כ חשובה עמידתו בנסיון זה שעד היום אנו אוכלין שכרה (רש"י כב ו ולכן שמה 'מאכלת').

אמנם לאמיתו של דבר, לא די שה'עקידה' לא היתה סתירה להבטחת 'כי ביצחק יקרא לך זרע' אלא

א. כתב הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (בפרשתו, שנת תר"פ) על הפסוק (יט יד) 'ויהי כמצחק בעיני חתניו, וז"ל, ויש לתמוה הרי היו רואים בעיניהם פלא גדול שכל העיר מנער ועד זקן הוכו בסנורים ונלאו למצוא הפתח שהיו סמוכים אליו ועומדים על גביו, ועכ"פ הי' צריך להתעורר חשש בלבם, אולי יוכל עוד כהנה וכהנה ולמה הי' עוד לצחוק בעיניהם. ונראה שגם זה הי' ממכת הסנורים, כמו שבגשמיות נלאו למצוא הפתח והיו רואין ולא רואין, כן נמי בפנימיות הענין היו רואין את הפלא ולא היו יכולין לשים אליו לב. וזה לימוד לאדם שיש כמה זמנים וכמה עניינים, אשר באם ישים אליהם לב היה רואה מפלאות תמים דעים השגחתו הפרטית והשכר והעונש, אבל כאשר האדם בזדון לבו הלך חשכים אז נעשה מוכה בסנורים עד שרואה ואינו רואה. ובזמנינו אלה יכול כל אדם לראות פלאות משינוי העתים המו גוים מטו ממלכות, וההשגחה הפרטית מרחפת על פרט ופרט באופן מופלא, וצריך כל אדם להיות נשמר ממכת סנורים. עכ"ל.

ב. והוא על דרך שהעירני ת"ח אחד, שמצינו בכתוב בפרשת נח (ז טז) 'ויסגור ה' בעדו', ובתרגום 'ואגין ה' עלוהי', הרי לך כי פעמים נראה לאדם שהקב"ה סגר בעדו מכל צד ואופן, וח"ו חשך עליו עולמו, אך אדרבה, ב'תרגום'

היה חולה השרה הקב"ה שכנינו עליו, וזהו שאמר שמע אלוקים אל קול הנער, ומדוע 'באשר הוא שם', והכוונה לשכינה הק' שהיא היתה שם, ועל כן נתקבלה התפילה שהיתה במקום ההוא יותר מתפילתה של הגר שלא היתה שם כ"כ השראת השכינה¹.

לא אשקר באמונתי – עמידה בנסיונות בענייני האמונה השלימה איתא מהרה"ק הרמ"מ מווישעפסק זי"ע (פרי הארץ בפרשתן ד"ה כללא דמילתא) כי עיקר 'עשרה נסיונות' היו לנסותו בענין האמונה, כי בכל אלו היה נראה לו כשינוי רצון אצל השי"ת, מתחילה - 'לך לך מארצך' וכאשר הגיע לשם 'ויהי רעב בארץ' והוכרח לעזוב אותה, כמו כן, כאשר 'וירד אברם מצרימה' מיד 'ותוקח האשה בית פרעה'... ועל דרך זה, בתחילה נאמר לו 'כי ביצחק יקרא לך זרע' ולבסוף 'והעלהו שם לעולה', אך הוא התחזק בלבבו באמונה פשוטה בבוראיו שלא להרהר אחר מידותיו כלל, ומשם נתעלה לרום מדרגותיו.

ובמידה זו נשתבחו האבות הקדושים, וכדאיתא בגמ' (סנהדרין קיא.) 'אמר לו הקב"ה (למשה), חבל

דבר נפלא כתב הגאון רבי בצלאל שמערן זצ"ל (בהקדמה לספרו שו"ת בצל החכמה) בביאור דרשת חז"ל (ברכות יז:) על הפסוק (תהלים מז ט) 'לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ', אל תקרי שמות אלא שמות, כי באו להודיענו כוונת הכתוב לכו ראו וחזו מפעלות ה' בכל אשר עשה שהיא רק לטובתנו ולהנאתנו, וגם אם נראה לעין בשר כי הרי זה שממה ואכדון, אך אין זה אלא לטובה, ואל תקרי שמות, כי באמת אין זה 'שמות' כלל אלא הבריות נתנו שמות וקראו למצב כזה שמות לקוצר דעתם ובינתם, כי אינם יכולים להשיג את הטובה הצפונה באותם מפעלות השם.

ודייקא במצב כזה אז 'וירא אליו ה' בקירבה יתירה, נוראות ביאר הגאון רבי יצחק (בן הגה"ק רבי חיים) מוואלאזין (בספרו 'פה קדוש') את הכתוב בפרשתן (כא יז) 'כי שמע אלוקים אל קול הנער באשר הוא שם', וכלומר, שתפילת ישמעאל נתקבלה יותר משל הגר, ופעם הדבר כי איתא בחז"ל (שבת יב:) 'שכינה למעלה מראשותיו של חולה שנאמר (תהלים מא ד) ה' יסעדנו על ערש דוי', ונמצא שבאותה שעה שישמעאל

הדבר יתגלה לו שהקב"ה 'מגין' עליו, ולא סוגר עליו ומחשיך חלילה (כידוע שהתרגום אינו מפרש 'לשון' המקרא, כי אם את תוכן הענין).

ג. וכבר כתב הרה"ק ה'נתיבות שלום' (נת"ש מכתבי קודש, מכתב רכ, ובהערה שם) וז"ל. בהיותי ל"ע בבית החולים בעיתים הקשים ביותר, חייתי ממאמר חז"ל שאמרו 'הקב"ה מראשותיו של חולה', והרגשתי כי 'כותל המערב' שאמרו חז"ל (שמור' פרשה ב, ב; מדרש שוח"ט תהלים יא) שלא זזה שכינה ממנו הרי בחי' זו לי מראשותי, וזה נתן לי כח להתגבר על כל המצבים.

ודע, כתב המהר"ל זי"ע (גור אריה, ויחי ד"ה שהשכינה) שלא דווקא ב'חולה' הדברים אמורים, אלא כל מי שתשש כוחו ונשבר לבו כחולה, הקב"ה שורה עליו, כי כל הטעם ששכינה למעלה מראשותיו של חולה - כי 'את דכא ושפל רוח אשכון', ואין לך דכא כחולה, ואם כן, ה'חכם' יביא על עצמו את השכינה, אף בלא חולי ל"ע - על ידי 'שברון לב'. וכעין זה היה אומר הרה"ק מרוזין זי"ע - 'ייסורי הנפש הינם כייסורי הגוף ויותר מהם, וגם אצלם 'שכינה למעלה מראשותיו של חולה'.

ומעתה יתבונן כל 'חולה' וכל מי שעוברים עליו ייסורים בגוף ובנפש רח"ל כי המקום אשר הוא עומד עליו אדמת קודש הוא, ו'זה שער השמים', ומשם דייקא מתקבלים התפילות 'באשר הוא שם'...

ד. כיו"ב ביאר גם הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע (חלק ד' פ"ב אות ז), וז"ל. אברהם אבינו, מה שזכה הוא ויצחק ויעקב אין הפה יכול לדבר - ואין מחשבת אדם בעולם משיג, ואפי' מלאכי עליון אינם משיגים מעלתם... ובכ"ז, בהעקידה לא נצח את היצה"ר כ"א ע"י תמימות גדולה ואמונה פשוטה. 'וירא את המקום' - ר"ל מה שהשי"ת הנקרא 'מקום' הבטיחו על זרע יצחק שהוא יעקב הנאמר בו 'ויפגע במקום' (להלן כח יא), דבר זה ראה וסילק זאת ממחשבתו למרחוק, לאמר - בער אני ולא אדע כי אין נברא יכול להשיג מחשבת בוראו ית"ש, עכ"ל, ביאור דבריו, כי בהליכתו להר המוריה ראה ברוח קדשו את יעקב בן בנו יצחק, וכמרומו באומרו 'מקום', ותמה עד מאד, כיצד יקרה כדבר הזה, והרי הנני הולך לשחוט את יצחק כיצד יצא ממנו בנו יעקב, אכן אברהם סילק מחשבה זו למרחוק, בהתחזקותו באמונה תמימה 'בער אנכי ולא אדע' ואין לי אלא לעשות רצון אבי שבשמים.

על דבריו ולא משתכחין, הרי כמה פעמים נגליתי על אברהם יצחק ויעקב בא-ל-ש-ד-י, ולא הרהרו על מדותי, ומעשה אבות סימן לבנים לילך בדרכי אבות ולהחזיק ב'עמוד האמונה', בלא להרהר אחרי מידותיו של הקב"ה כלל וכלל, ואף אם אין בידינו להבין דרכי

המקום ב"ה, אך עלינו להאמין כי כל הנהגתו של הקב"ה היא 'למנוחתך ולהנאתך'. וההולך בתום ישכון בטח במרגוע ובשלווה, כי יודע שגורלו מופקד תמיד בידי הקב"ה המנהל עולמו, והוא המכלכל צעדיו, ותמיד מטיב עמו בכל עת ובכל שעה.

ולמדנו עוד מדבריו על מעלת האמונה הפשוטה, כי אברהם אבינו אל אף כל מדרגותיו העצומות והנשגבות מכל מקום לא עמד בנסיון לנצח את היצר הרע אלא על ידי אמונה פשוטה בתמימות.

ה. פעם ביקש יהודי מחו"ל את הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע שישלח עמו דברי חיזוק לבני קהלתו, (והיה זה בחול המועד הסוכות, לאחר שרקדו וזמרו ניגוני שמחה והתפזרו כל הקהל ורק הוא נשאר שם בביתו של החזו"א, שאלו לרצונו, השיב האיש, כי תושבי חוץ לארץ מבקשים 'חיזוק'), נענה לו החזו"א ואמר, כתיב בנח (ו ט) 'תמים היה בדורותיו', וכלומר שלכל דור יש את הצדקות והחיזוק שלו, בדורנו, החיזוק הוא החזוק באמונה (עיי'מעשה איש' ח"ה קכז).

ו. סיפר הגרא"י הכהן קוק שליט"א ראש ישיבת 'מאור התלמוד' בעיר רחובות, לפני שנים רבות ישבנו שבעה על אחינו זצ"ל, רעייתו הרבנית ושנים מילדיהם הרכים ע"ה שנספו בתאונת דרכים מחרידה, באותה שעה הגיע הגרא"מ שך זצ"ל לנחמנו, ואלו היו דבריו, 'נישט מהרהר זיין אחר מידותיו של הקב"ה איז נישט קיין פרומקייט, ס'איז א קלוגשאפט' - לא להרהר אחר מידותיו של הקב"ה אין זו צדקות אלא חכמה ופקחות, כי סוף דבר רואים תמיד שהכל נעשה לטובת האדם. והוכיח, ממה שאירע בשנות ה'מלחמה', שבתחילה כבשה מדינת רוס' את ארץ ליטא וחלק ממדינת פולין, ולאחר הכיבוש הם הגלו רבים מאחינו בני ישראל לסיביר. באותה שעה היה 'ברור' לכל, שאלו שנשארו הם ה'מאושרים' שנשארו בחיים, ואילו אותם הגולים סופם שיבואו לידי מיתה ל"ע, והכל התאבלו עליהם כאילו הרגו אותם, אבל, כשנגמרה המלחמה התברר, כי דייקא מאלה שהוגלו לסיביר נשארו הרבה בחיים, ואילו היהודים שנשארו במקומם נהרגו ל"ע ע"י הדייטש'ן (הגרמנים) ימ"ש מיד כשכבשו אותם חבלי ארץ. והרי להדיא, שאין ביד בן אנוש להעריך בראייתו הקצרה ובשכלו המוגבל מהו טוב עבורו.

ז. לאחר המלחמה הנוראה פגש 'המשגיח' הגה"ח רבי גד'ל אייזנער זצ"ל באחד ממכריו מלפני המלחמה, וקרא בשמו כשהוא שואל לשלומו, ענהו הלה שכבר סר מן הדרך רח"ל 'איך בין נישט דער זעלבער' - כבר אינני אותו פלוני... כמי שאומר שהפנה עורף לכל עברו ולכל ה'יהדות', ושינה שמו ומעשיו לרעה רח"ל. החזיר לו רבי גד'ל במילים נוקבות בכדי לשבר אוטם לבבו 'וכי מי לימד אותך לדבר בשפה כזו, האם אותו רשע ימ"ש'... והיתה כוונתו לעוררו שזו היתה כוונת צורר היהודים שלא יזכר שם ישראל עוד... פרץ הלה בבכי ואמר, הרי אבדתי את אבי ואמי וכל בני משפחתי, כיצד אפשר להבין וכיצד אפשר להמשיך... המתין לו רבי גד'ל ונתן לו לשפוך כל מועקת לבבו, לאחמ"כ החל להרעיף עליו דברי נחומים והתחזקות, ובתוך הדברים אמר לו, וכי הינך מבין כיצד יתכן שידבר אדם בווארשא שבפולין וישמעו את קולו באמעריקע, ואעפ"כ הינך משתמש בו... הרי שאין צריך להבין הכל... ואם כן בידך לעבוד את אלוקי אביך אף אם אינך מבין דרכי הנהגתו.

לאחר שנים רבות הלך רבי גד'ל ברחובות תל אביב, והנה נוסע בכביש איש שומר תורה ומצוות כשהוא רוכב על אופנוע (motorcycle) עם 'סירה' (מין מושב שהיה מחובר אל האופנוע מצידו), וקרא לעברו, רבי גד'ל עלה אל ה'סירה', אלא שלא ידע רבי גד'ל כיצד נכנסים ומתיישבים שם, אמר לו הרוכב, וכי את הכל אתה מבין... וכי הינך מבין כיצד יתכן שידבר אדם בווארשא שבפולין וישמעו את קולו באמעריקע... מיד הכיר בו רבי גד'ל כי זה 'אותו האיש' שדיבר עמו אחרי המלחמה, וסיפר לו האיש כי דבריו הצייתו בו את אש הקודש בלבבו, ומכוחם חזר לדרך התורה והמצוות (הובא בספר במחיצת רבי גד'ל עמ' קמו).

ח. מעשה היה באיש יהודי שהיה דחוק מאוד בפרנסתו ולא הצליח להביא טרף לביתו, בצר לו ניגש אל הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע, ואמר לו, רבינו, חוס ורחם נא עלי, ויגלה לי ברוח הקודש את ה'מספר' העומד לעלות בגורל בזמן הקרוב, ואלך ואקנה כרטיס לוטו ואמלא בו אותם מספרים, ואזכה בסכום הגדול ויבוא סף וקץ לכל צרותיי, נענה לו החזו"א, וכי נדמה לך כי מן השמים נגזר ש'המספר' יעלה בגורל... לא כן הדבר, אלא משמים נגזר על האדם שיזכה בגורל, ואם לא נגזר עליך שתזכה - אזי אותם מספרים לא יעלו ולא יורידו...

ט. מעשה היה אצל הגאון רבי מרדכי פאגערמאנסקי זצ"ל אשר פעם יצא מחוץ לעיר בלוויית מוהל מפורסם מהעיר מינסק (שהביאו החרדים לדבר ה' למול כמה תינוקות בעירו - קובנא), בעודם מהלכים תעו בדרכם (שכחו לרדת מהרכבת בתחנה

באר הפרשה - פרשת וירא

הנצרכת, וממילא כבר הוכרחו להמשיך עמה עד סוף דרכה, ושם היה המעשה) והגיעו למקום שאינם מכירים, נענה רבי מרדכי ואמר, התורה כתבה (בפרשתו כא יד) 'ותלך ותתע במדבר באר שבע', וברש"י, 'חזרה לגילולי בית אביה'. ולכאורה צ"ב, היכן מרומז בקרא שחזרה לעבוד עבודת אלילים, אלא, זהמאמין בה' לעולם אינו 'תועה', כי יודע הוא שכל מקום אשר תדרוך כף רגלו בו 'שם הוא המקום שהוא צריך להיות בזה הרגע', ולכן כשמצינו שהפסוק אומר עליה ש'תעתה' בדרכה, סימן הדבר שאבדה אמונתה שהיתה לה בבית אברהם, ו'חזרה לגילולי בית אביה', כי המאמין אינו תועה (כע"ז מתאמרא בשם הרה"ק מקאצק ז"ע). ויהי בגמרו את דבריו, הופיע לנגדם יהודי המחפש אחר 'מוהל' שימול את בנו הנולד לו למזל טוב, אז ראו עין בעין שאין יהודי תועה... אלא הקב"ה סיבבו והביאו לכאן בשליחותו היעודה לו (נכתב ע"י תלמידו בקונטרס 'גדולת מרדכי' שבסו"ס שיח יוסף עמ' כ').

עוד יסופר בעניין זה, כי להגה"ק בעל ה'חמדת שלמה' ז"ע (מגדולי הדור לפני כמאתיים שנה) היתה בת יחידה, בהגיעה לפירקה שלח ה'חמדת שלמה' כמה מחשובי תלמידיו לחפש עבורה את זיווגה ההגון לה, ואף נתן בידם 'כתב הרשאה' להביא את השידוך לידי גמר ולחתום בשמו על שטר תנאים, ויהי בהגיעם אל אחת העיירות בערש"ק מצאו בבית המדרש דשם בחור עילוי גדול ומתמיד עצום, במשך כל השבת שוחחו עמו בסוגיות עמוקות שבש"ס, ויראו כי אכן בחור זה ראוי להיות חתנא דבי נשיאה של רבם. מיד במוצאי מנוחה באו התלמידים לפני אבי המדובר והציעו לו את דבר השידוך, האב הסכים מיד לכך, ונגמר הדבר בכי טוב וחתמו ביניהם על שטר תנאים, ויהי בנסעם בדרך הרגיש בעל העגלה בשמחתם כי רבה, וישאלם לשמחה מה זו עושה, אמרו לו התלמידים שלקחו חתן לבתו של רבם הגדול את הבחור אשר שהו עמו כל השבת, העגלון הביע את פליאתו באמרו וכי בחור זה לקחתם לחתן, הרי גיבן הוא וגוו כפוף כאגמון, אך הם טענו לעומתו ששקר עונה בהם, שהרי הם שהו עמו שעות ארוכות ולא שמו לב לכך, אמר להם העגלון, אין זה פלא, כי שקועים הייתם בדברי תורה בעומק הסוגיות לכן לא הבחנתם כלל במום זה, וכך המשיכו בדרכם לביתם,

בעברם סמוך לעיר לובלין נכנסו אותם גאונים אל תוככי העיר אל הרה"ק ה'חווה' מלובלין ז"ע, משנכנסו אל הקודש פנימה נענה החווה ואמר להם, הנה מצאנו בספר שמואל (ש"א ט) על קיש בן אביאל אביו של שאול המלך, 'ותאבדנה האתונות לקיש אבי שאול, ויאמר קיש אל שאול בנו קח נא איתך את אחד מהנערים וקום לך בקש את האתונות', ומשחיפשו שלשה ימים ולא מצאו את האתונות אמר, 'הנה נא איש אלוקים בעיר הזאת והאיש נכבד, נלכה שם אולי יגיד לנו את דרכנו אשר הלכנו עליה', ולכאורה צריך ביאור, מאחר שכבר הלכו שלושת ימים ולא מצאו, היה להם לומר, 'יגיד לנו את הדרך אשר נלך בה', בלשון עתיד - בכדי שנוכל למצוא את האתונות, ולא בלשון עבר 'יגיד לנו את דרכנו אשר הלכנו עליה'. אלא ביאר ה'חווה' שלפעמים עושה האדם את דרכו לתור דבר מה, ולאחר מכן נוכח הוא לדעת שכל הילוכו היה להבל ולריק כיון שלא מצא מאומה, עליו להתבונן אז 'יגיד לנו את דרכנו אשר הלכנו' - כי בוודאי כל זה בהשגחה פרטית שנלך בדרך זו - למטרה אחרת שאינה ידועה לנו, ואכן אצל שאול נתגלה לבסוף שהקב"ה סיבב כל זאת בכדי שיגיע אל שמואל הנביא וימשחוהו למלך ישראל, כך אמר להם הרה"ק מלובלין ולאחר מכן פטרם לשלום,

השלוחים הגיעו אל בית רבם, ובשמחה רבה שתו 'לחיים' והודיעוהו על החתן כליל המעלות אשר זימן ה' לידם, אך העגלון נכנס אל הרבנית וסיפר לה דברים כהויתן על החתן בעל המום, מיד נכנסה הרבנית וקבלה בפני בעלה על כך והוסיפה לומר שברצונה לבטל את השידוך, הרב שהכיר היטב את תלמידיו השקועים בלימודם ואינם יודעים ומבינים לא מיניה ולא מקצתיה מהמתרחש סביבותם, ידע שיש דברים בגו ושלח שלוחים אחרים לברר את הדבר לעומק, ואכן נתאמתו דברי העגלון, וביטלו את קשר השידוכין, (מותר היה לעשות כן על פי ההלכה, הואיל והשידוך נגמר על ידי שליח, ויכול לומר להם תיקוני שדרתיך ולא לעוותי), כעת נסעו השליחים בשנית אל הרה"ק מלובלין ושאלתם בפיהם, 'יגיד לנו את דרכנו אשר הלכנו עליה', מדוע היה עלינו להיטלטל בדרכים כשהשידוך לבסוף לא יצא לפועל, ענה להם 'החווה', סיבת הדבר היה כדי שתישארו כאן ותהיו נמנים בין תלמידי הקדושים, וכך הוה... (גירסה זו הובאה ב'שאל אביך ויגדך' להגאון רבי שלום שברון זצ"ל).

י. ביאור נפלא ביארו בספה"ק (מובא גם בסידור הגר"א, בברכת מודים) במה שאנו אומרים בברכת הוודאה 'מודים אנחנו לך... על נפלאותיך וטובותיך שבכל עת', כי 'נפלאות' הוא מלשון 'מכוסה' (כמו 'כי ילא ממך דבר', דברים יז ח), היינו כשאין האדם רואה כלל את הטובה שבהנהגת הבורא עמו, כי הכל מכוסה ונסתר ממנו, ועל זה הוא נותן הודאה בפני עצמה בברכת 'מודים' להודות ולהלל את הבורא יתב"ש על הטובה הטמונה בהנהגתו עמו.

והיינו כי על ידי העמידה בנסיונות עולה ומתעלה בדרגא יתירה על מלאכי השרת.

כיו"ב כתב הרה"ק מראפשיץ זי"ע (זרע קודש פר' לך בסופו, ליקוטים) וז"ל. מה שנכתב בתורה מעשי אבות ולא נכתב מה עשה מיכאל המלאך ושאר המלאכים, רק, שהאבות הקדושים המשיכו התורה ע"י שבירת טבעם הגשמית - שעשו כל דבר היפך טבעם הגשמית^ב ונעשה מזה תורה, למשל אברהם שבר טבע הגשמי שלו, והעלה בנו יחידו ונעשה מזה תורה, עכ"ל^א.

והנה איתא במדרש (יל"ש רמז עג, וכע"ז בתנחומא ג) על הפסוק שבריש פרשתן 'וירא אליו ה' באלוני ממרא' בזה"ל, למה נקרא שמו ממרא, שהמרה פנים באברהם, בשעה שאמר לו הקב"ה למול הלך ונמלך בשלושה אוהביו, אמר ליה ענר כבר בן מאה שנה

נס להתנוסס - גודל חיבתו של הקב"ה לאותם העומדים בנסיונות

בפרשתן (כב א), 'והאלוקים ניסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני, ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק וגו', כתב הרמב"ן ('האמונה והבטחון פ"ו) לא נשתבח אברהם אבינו על מה שקיים את כל התורה (יומא כה:), כי רבים קיימו את המצוות כולן ולא נתעלו במדרגות כמוהו, אלא כל זאת היה בזכות עמידתו בגבורה בעשרה נסיונות^א, וכמו שאמרו במשנה (אבות ה ג) 'עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולן - להודיע כמה חיבתו...

וכך כתב ה'ספורנו' בפסוק (כב יב), 'כי אתה ידעת... ולא חשכת את בנך את יחידך ממני, וז"ל, 'ידעתי אני המלאך שברין יגדילך הא-ל על מלאכיו, כאמרם ז"ל (סנהדרין צג.) גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת'.

ומעניין לעניין באותו עניין, כבר מילתנו אמורה כי האיש המודה להשי"ת על החסד אשר עושה עמו הרי הוא פותח בזה שערי רחמים, וממשיך עליו ישועות עד בלי די. וכך כתב ה'ספורנו' בפרשתן (יה ט) לבאר הטעם ששאלו המלאכים את אברהם 'איה שרה אשתך', וז"ל, כי כונת השליחות היתה לבשר את שרה שתשמח ותודה כדי שיהיה העיבור יותר שלם, עכ"ל. ומבואר בדבריו להדיא שעל ידי שתודה שרה על בשורת הבן יתעורר חסד עליון שיהיה יצחק בריא ושלם יותר.

ובדרך זה ביאר ה'מצודות דוד' בלשון הפסוק (תהילים צ יד) 'שבענו בבוקר חסדך ונרננה ונשמחה בכל ימינו' - 'ונרננה, בהודות והלל. ונשמחה, כי תשוב להיטיב לנו בעבור רוב ההודאה וההלל, וכן יהיה הולך וחוזר חלילה כל הימים', כלומר, שאנו מבקשים מהקב"ה שבענו בבוקר חסדך, ונודה ונהלל עליהם, ועי"ז נשמחה בכל ימינו כי הקב"ה ישוב להשפיע עלינו עוד מחסדיו, ונחזור להודות ושוב יטיב עמנו הקב"ה, כך חוזר הדבר כל ימינו לעולם.

וכבר כתב רבינו בחיי (לב י) לבאר מה שאמר יעקב 'קטונתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך וגו', הצילני נא מיד אחי מיד עשו', כי בטרם יפתח פיו בתפילה צריך להתבונן בריבוי חסדי ה' עליו אף שאין 'מגיע' לו מן הדין, 'ואחר שיתבונן בכל זה ישאל צרכיו, וכן אמר יעקב הצילני נא'.

יא. הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע ביאר בכתוב בריש פרשתן (יה א) 'וירא אליו ה'', וברש"י 'לבקר את החולה', כי כך אמר הקב"ה, ראיתי כיצד אברהם אבינו עומד בנסיונות ב'ימים הטובים', עתה אלך ואראנו כיצד הוא עובד אותי כשהוא ב'חליו', בימים הקשים... ולדרכנו ייאמר עוד, שהקב"ה מתגלה אל האדם דייקא 'לבקר את החולה', כשהוא מוקף בצרות מכל עבר, והוא מתגבר על כל הקשיים, או אז הקב"ה בא לבקרו.

יב. וכבר אמרו צדיקים, מאין ידע אברהם אבינו ש'מצוה' יש לו בשחיטת האיל, אלא, בראותו שהאיל נאחז בסכר, וקשה עליו לקחתו לשחטו, ודבר שבא בקושי אינו מן היצה"ר ובוודאי הוא מהיצר טוב ומונח שם מצוה. כיו"ב איתא מהגר"א (ביאור הגר"א, רות א יח) 'ותרא כי מתאמצת', אחר שראתה שקשתה עליה ההליכה אעפ"י שצעירה היא, מיד ידעה כי ביאתה עמה מצד הקדושה היא, ולכן מערים היצר קשיים כדי שלא תלך ולא תבוא, וחזיקה אותה כדי שתבוא עמה.

יג. ואף במעשיו של אברהם גופיה מצינו חשיבות מיוחדת למצוותיו שנעשו מתוך יגיעה... כמו שביאר הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (הליכות שלמה), מדוע ייחדה התורה פרשה שלימה על 'הכנסת האורחים' למלאכי מרום והרי הללו לא אכלו ולא שתו ולא נהנו כלל מכל מה שערך לפניהם, ומאידך, את 'מפעל הכנסת אורחים' שעשה מדי יום ביומו, להאכיל ולהשקות, להלין וללוות את כל אורחיו הרבים, כל אלה מרומזים רק בתיבה אחת בתורה (כא לג) ויטע אש"ל שהוא ר"ת א'כילה ש'תיה ל'וויה. אלא הביאור כי התורה משבחת ומפארת דיקא את מה שעלה לו

באר הפרשה - פרשת וירא

וזהו העבודה המעולה והמשובחת^{טו} (עיי"ש שמבאר שאמר לו ממרא, וכי מחפש אתה שיתרבה שברך כי 'לפום צערא אגרא', והלא כבר קבלת שכר הרבה שעמד לך בכבשן האש וברעבון ובמלכים, ואם כן ראוי לך לעבדו שלא על מנת לקבל פרס, ואין לך לחזור אחר צדדי הנסיון, אלא עשה את המצוה כמו שנאמר לך).

בדברים הללו כתב הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (תרע"א), שלכאורה יש לתמוה מהו הניסיון שבעקידת יצחק, הרי ידע שגם אם לא ישחטנו בידו של הקב"ה ליטול נשמתו בכל רגע, נמצא שכלל לא היתה בחירה בידו שלא לשחטו. אלא, עיקר הניסיון היה האם יקבל גזירת 'והעלהו לעולה' בשמחה, האם יהא שש ושמה בנסיון וירויץ כגיבור עלי אורח, או שיעשה זאת 'בעל כרחו', ואכן, אברהם אבינו 'עמד בכולן והלך לחר המוריה בשמחה ובצהלה, והוכיח את שמחתו בהא גופא שזירו עצמו - 'וישכם אברהם בבוקר'. ומסיים שם, כל 'קיומנו' כהיום הוא בזכות השמחה, שהרי אמרו חז"ל (שבת ל:): 'אין הנבואה שורה אלא מתוך שמחה', ואילו לא היה בשמחה לא היה מקבל את הנבואה שאמר לו המלאך 'אל תשלח ירך אל הנער ואל תעש לו מאומה', והיה שוחט את יצחק ולא היה יוצא ממנו כלל בני ישראל^{טז}.

ומעשי אבות סימן לבנים, 'להודיע חיבתו' של כל אחד ואחד העומד בגבורה כנגד יצרו כ'עשרה נסיונות'

אתה, ואתה הולך ומצער עצמך, אמר לו אשכול מה אתה הולך ומסיים עצמך בין שונאיך, אמר לו ממרא, ולא עמד לך אלוך ברכשן האש ברעבון ובמלכים, והדבר הזה שהוא אומר לך למול אין אתה שומע לו, אמר לו הקב"ה אתה נתת לו עצה, חיך איני נגלה עליו אלא בפלטין שלך, עכ"ל. וכבר נתקשו המפרשים, היעלה על הדעת שהסתפק אברהם אבינו האם לקיים ציווי הבורא עד שהוצרך 'ליטול עצה על המילה', והרי 'קיים אברהם את כל התורה קודם שניתנה אף שלא נצטווה', וכי עתה שנצטווה יהא אצלו פקפוק וספק כלשהו אם למול את עצמו.

ומבאר בעל ה'תרומת הכרי' (פתח השער אות א), כי זה הכלל העבודה עם 'גייעה' חשובה פי כמה וכמה מעבודה הבאה בנקל ללא כל 'מניעות' והפרעות^{יז}, והנה, בכל אותם המצוות שקיים אברהם אבינו כשעדיין לא היה 'מצווה ועושה' הרי היה בידו 'ברירה' - לבחור האם לעשותם אם לאו, כי לא היה מחויב בדבר, ואעפ"כ התגבר לעשותם 'והיה אצלו עבודה גדולה'. עתה, כשנצטווה על המילה 'לא מצא בעצמו שום צד לבלתי עשותה' שהרי נצטווה עליה, ונתאוהו אברהם אבינו שגם מצוה זו תהא אצלו בקושי ובעמידה בנסיון, אלא שלא היה לו שום נסיון בדבר, על כן נתחכם לילך אצל שלושת אוהביו בכדי שהם יסיתוהו שלא למול את עצמו, ואז יתגבר בארי לעשות רצונו ית',

בהרבה טירחה ועמל, שהרי אותו היום שבאו אליו המלאכים יום שלישי למילתו היה, ועלו לו הדברים בקושי רב, וזאת היא תפארתו.

יד. צא ולמד, מדרכו של עולם, אחר שנדבק ב'נגיף' יש בקרבו 'נוגדנים' (Antibodies), כי אחר שהוכרח גופו לריב ולהתגבר נוצרו בו כוחות מנגדים, כך הוא גם ברוחניות, מי שנולד עם תכונות קשות והוא מתגבר עליהם, הרי הוא קונה קנין נצח 'רוממות' הרבה יותר ממי שהכל אצלו חלק ופשוט.

טו. פשיטא ואין צריך לומר שלא לאנשים כערכנו להביא עלינו בידיים את ה'נסיונות', ואדרבה, הרבה יש לשפוך לב כמים בבקשתנו (בברכות השחר) 'אל תביאנו לא לידי נסיון', אלא, שאם כבר נקלע לידינו נסיון כלשהו - נזכור היטב מעלת ה'נסיונות' ועד כמה ניתן להתרומם על ידם.

טז. ובעניין השמחה, כתיב בפרשתן (יה כח) 'אולי יחסרון חמישים הצדיקים חמשה התשחית בחמשה את כל העיר, ויאמר לא אשחית אם אמצא שם ארבעים וחמשה', אימרה נאה אמר הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע, כי תיבת חמשה היא אותיות שמחה, וכך שאל אברהם אבינו אולי יהא שם חמישים צדיקים, אלא שיחסר להם מידת השמחה - חמשה, וכי תשחית עבור חסרון השמחה, ענה הקב"ה לא אשחית אפילו אם אמצא רק ארבעים, אך בתנאי ש-וחמשה, שארבעים אלו יהיו שרויים בשמחה.

אחד מחסידי הרה"ק ה'קדושת ציון' מבאבוב זי"ע בשם רבי לייבוש האמער ז"ל אשר התגורר בעיר צאנז, שאל את רבו איזהו ה'יום טוב' המוכשר ביותר שישלח את בניו לראשונה ל'באבוב' לחזות בעבודת הקודש. השיב לו ה'קדושת ציון' שישלחם ל'שמחת תורה', כי הגם שבראש השנה וביום הכיפורים עומדים רוב היום בתפילה, אך

חשוב בעקידה ממש"י, ועל זה מסיים הכתוב 'בקרנו' שהוא מלשון הארה וכמו 'כי קרן עור פניו' (שמות לד לה) ^ט, שהעומד בנסיון 'תהל אורו עד כסא הכבוד'.

ובל כך רבתה מעלת הזובח את 'רצונו' ועובד את בוראו כנגד טבעו ומוזנו, שאפילו בהאי עלמא ישלם לו ה' במפעלו 'מידה כנגד מידה' - לשנות עבורו את הטבע להטיב לו, כדכתב הרה"ק ה'כתב סופר'

של כל חר וחר בדיליה. וכבר הביא הרה"ק ה'אור לשמים' זי"ע (חוקת ד"ה עלי באר) בשם הרה"ק ה'חווה מלובלין' זי"ע בביאור הכתוב (פסוק יג) 'והנה איל אחר נאחו בסבך בקרנו', שהראהו הקב"ה לאברהם 'איל אחר' - שיש עוד 'איל' (עקידה) מלבד איל (עקידה) זה, והוא כאשר האדם 'נאחו בסבך' היצר, המסבכו ומושכו אחר תאוותיו והוא נלחם בגבורה כנגד הצר הצורר", ומשבר רצונותיו וטבעיו מפני רצון השי"ת, הרי זה

בשמחת תורה ששים ושמים כל עיצומו של יום, ועבודת ה' בשמחה היא הנחקקת ביותר בלב הילד הרוך, ורושם הקדושה תיקלט בקרבו לנצח, על כן עדיף להביאם תחילה בשמח"ת...

יז. בפרשתו (יח א), 'וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום', ופירש רש"י, 'הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה שלא להטריחו באורחים, ולפי שראהו מצטער שלא היו אורחים באים, הביא המלאכים עליו בדמות אנשים'. הקשה הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע (גנזי ישראל, תרס"ב), מה צורך היה בעשיית דבר מחוץ לטבע ולהביא מלאכים בדמות אנשים, והרי היה יכול הקב"ה [להשיב חמה ולנרתיקה ולבטל את חום היום ו]להביא אנשים ממש, ועל דרך זה יש להקשות, כי לכאורה נראה שהיה כאן 'גניבת דעתו' של אברהם, שהוא הרבה לטרוח עבור האורחים, וכמו שנכתב בתורה באריכות כל פרטי המעשה, ובאמת אין כאן אורחים כלל אלא מלאכים הם שאינם אוכלים ואינם שותים...

ומבאר, כי הקב"ה רצה ללמדו בעת הזאת אחר שנימול כי מעתה 'פנים חדשות' באו לכאן, עד עתה הוא היה בגדר 'בן נח' שלהם אין הקב"ה מצרף מחשבה להיות כמעשה, ומעתה 'מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה' (קידושין מ), וכלומר, גם ההשתוקקות והרצון לעשות מעשה טוב, ובפרט כאשר עשה פעולות אלא שלא הצליח לפעול בזה פעולת טוב - כל זה נחשב לו כמעשה ממש. על כן, אברהם אבינו חשב שאין ערך אלא למעשה המצוה בפועל ממש (שהרי כן היה נחשב לו עד עתה שנחשב כבן נח), על כן הצטער מאוד בראותו שאין אורחים ונבצר ממנו קיום הכנסת אורחים בפועל. לזה הראה לו הקב"ה עד כמה חשוב לפניו מחשבה טובה ורצון והשתוקקות לעשיית מצוה, ואדרבה הגעגועים למצוה והחשק לעשייתה חשובים יותר, ולזה שלח אליו ג' מלאכים, להראותו שמאותם המחשבות נבראו אלו המלאכים, ועל ידי שכל אותם שלשה ימים שהיה אברהם עסוק במילתו ולא הכניס אורחים בער בקרבו הרצון לקיים המצוה - נבראו ג' מלאכים, ואותם שלח אליו להראות לו חשיבות הרצון והתשוקה לעשות רצונו ית'. נמצא שלא הייתה כאן כל 'גניבת דעת', אלא אדרבה למדו לו בזה 'אורחות חיים' שהכל לפי הרצון והתשוקה להיות טוב.

הוסיף הרה"ק מטשורטקוב זי"ע (תרפ"ב) לדייק בלשון הכתוב שנאמר אחר העקידה (כב טז) 'יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך את יחידך', ולכאורה איזה 'עשייה' היה כאן, והרי בסופו של דבר לא שחט את יצחק, אלא שהיה ברצונו הטוב לשחטו, וממילא נחשב כאילו היה מעשה בפועל. ובזה ביאר בדברי הגמ' (ברכות ו.) 'חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה', כי 'הכתוב' היינו לשון הכתוב בעקידה 'יען אשר עשית'.

ומכאן חיזוק גדול לכל אותם ה'נאחזים בסבך בקרנם' ונאבקים עם היצר הרע, כי עיקר הנחת רוח של הקב"ה הוא מעצם המלחמה ולא מהתוצאה, כי 'המעשה' אינו ביד האדם אלא ביד הקב"ה, וכמו אותה 'הכנסת אורחים' של אברהם שלא היה בזה שום דבר 'למעשה', ומכל מקום האריכה התורה כ"כ בכל פרט ופרט...

יח. יש שביאר עפ"י דבריו את נוסח התפילה (ברכת זכרונות מוסף דר"ה) 'ועקידת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור', שהכוונה היא ועקידת יצחק לזרעו היום, ר"ל אותה בחי' עקידת יצחק הנעשית היום על ידי זרעו המוסרים ומבטלים רצונותיהם ותשוקותיהם אל הקב"ה, ברחמים תזכור.

יט. סיפר הגה"צ רבי לוי יצחק בנדר זצ"ל שלאחר פטירתו של הרה"ק ה'חווה מלובלין' זי"ע בא אחד מעשירי העם אל הרבנית לקנות ממנה 'קאפל' (כיפה) של החווה, הרבנית ביקשה תמורת הכיפה סך אלפיים גילדען (דינרי זהב),

בעניינינו, כאשר ישבר טבעו למען שמו יתברך, יזכה לישועות וניסי ניסים למעלה מעלה מדרך הטבע².

בדברים הללו כתב הרה"ק ה'באר מים חיים' זי"ע (פר' נח יד), ובוזא מבאר, דהנה אצל אברהם אבינו מצינו שעשה לו הבורא ניסים למעלה מדרך הטבע, וכגון הצלתו מ'אור כשדים', ומה שנהפך העפר שבידו לחיצים ובליסטראות בזרקו העפר על שונאיו (סנהדרין קט"ו). ואילו הצלת נח 'איש צדיק' הייתה רק על פי דרך הטבע - שהוצרך לבנות תיבת עצי גופר שתוכל עמוד נגד המבול ולא נעשה לו נס שינצל מן המבול. ללא 'תיבה' וכיוצא בזה, ומה נשתנה דינו של זה מזה. אלא, כי הקב"ה נוהג עם כל אחד מ'מידה כנגד מידה', ולכן, נח שעבד את ה' בכל כוחו - אבל בדרך

זי"ע (וירא ד"ה עוד נ"ל ע"ד צחות) על הכתוב (יה ט) 'ויאמרו אליו איה שרה אשתך, ויאמר, הנה היא באוהל', כי בראות המלאכים את ה'שפע' הרב שהוגש לפניהם בבית אברהם - ג' לשונות בחרדל וכו', אמרו לו איה שרה אשתך לבטח איננה בבית, שהרי 'אשה עיניה צרה באורחים' (ב"מ פה.), ומכיוון שאיננה בבית היית יכול להגיש לנו הרבה כפי רצונך... ויאמר להם אברהם, לא כדבריתכם, אלא הנה היא באוהל והיא אשר הכינה את כל השפע הרב, כי שיברה את טבעה, שלא להיות 'עיניה צרה באורחים', אלא מכנסת היא את האורחים כראוי - בדרך הצדיקים שמשנים טבעם, אמרו המלאכים אם כן, ראויה היא שישלם לה ה' מידה כנגד מידה וישנה בעבורה את הטבע שתלד בן, ואז בישרו 'שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך'. ומכאן, כל אחד ואחד

העשיר 'סבר וקיבל' ומיהר לביתו להביא את הממון, לבינתיים כיבסה הרבנית את הכיפה - מתוך מחשבה כי לגודל הסכום ראוי ומתאים שיקבל העשיר כיפה נאה וראויה... מששב העשיר אל הרבנית ומצא את הכיפה לאחר הליבון נענה ואמר, לא על כיפה זו נדברנו, אמרה הרבנית היא היא הכיפה אלא שכיבסתי אותה, נענה העשיר וקרא בהתרגשות, 'את הזיעה הספוגה בכיפה אני צריך', ודייקא על זה הייתי מוכן לשפוך הון רב, כי היא המעלה את שווי וערך הכיפה ל-2000 גילדען טבין ותקילין.

כעין זה נענה אנו בהתרגשות לאמר, כי כביכול אין הקב"ה נוצר מאתנו למעשים נאים... רק את היגיעה ואת הזיעה של מצווה הוא צריך - בהתגברות והתאמצות נגד היצר ונסיונותיו, כי זה כל האדם לעמוד בקשרי המלחמה. כן מספרים שהרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע בעודו בחו"ל לא נתן לכבס טליתו ורק משעקר וקבע מושבו בארה"ק נתן רשות לכבסה. כי בחו"ל נהוג לקבור את המת בטליתו על כן רצה להיטמן בטליתו הספוגה (בזיעתו) ותפילותיו, ורק בארה"ק שממילא אין קוברים עם הטלית לא שמר על הזיעה שתשאר בטליתו.

עוד יסופר בזה, כי הנה רבים מבני ירושלים של מעלה היו מהדרים לפאר סוכתם בתליית 'שושנים' (רויזן) שהיו בעצמם מכינים מתוך יגיעה עצומה - בחיתוך עשרות חתיכות נייר קטנים צבעונים ושזורים אותם זו בזו באומנות מיוחדת, שמעתי מהגה"ח רבי ישעיה אשר ברנשטיין שליט"א שאביו הגה"ח רבי יעקב חנניה זצ"ל שלח פעם 'שושנה' כזה להרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין זי"ע, לאחר זמן כשהיה הרה"ק בארה"ק נכנס אליו רי"ח, נענה אליו הרה"ק, דעו נא, כי הרבה 'צאהל' (מס) שלמתי על הרויז (במעבר הגבולות), תמה רי"ח, ומה ראו שומרי הגבולות לקחת מס גבוה על חיבורי ניירות שאין בהם כל ערך, אמר לו, הרה"ק, "די צאהל איז לויט די הארעוואניע", כלומר, גובה הערך לתשלום המס, נקבע כפי מידת היגיעה הנדרשת לייצר חפץ זה. אף אנו נאמר לכל איש ישראל באשר הוא, דע לך, אל ישבר לבך מגודל היצר הבווער בקרבך, ולנוכח היגיעה הנדרשת ממך על כל דבר קטן כגדול, כי כל הערך אינו נמדד אלא אך ורק לפי היגיעה ולא לפי ענין אחר.

כ. ובוזא יש לבאר עוד בדברי חז"ל (בר"ר נא ה) על הפסוק (יט כט) 'ויזכור אלוקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפיכה', והובא ברש"י, 'מהו זכירתו של אברהם על לוט, נזכר שהיה לוט יודע ששרה אשתו של אברהם... ולא גילה הדבר, לפיכך חס הקב"ה עליו'. ולכאורה יפלא, מדוע דייקא זכות זו עמדה לו, שלא היה מושחת ורשע ולא גילה אודות שרה, והרי מן הנראה כי זכות גדולה יותר היה לו במה שקיים 'הכנסת אורחים' במלאכים ומסר נפשו עליהם, ולא התיירא מהאנשים אשר פתח הבית, אמנם לפי האמור לעיל יתבאר שפיר, כי מה שהכניס את האורחים לביתו לא היה לו אלא מאחר ש'מבית אברהם למד להיות מחזר אחר אורחים' (רש"י יט א), והייתה מצווה זו כמי שבאה לו בירושה, ומוכן מאליו שיקיימנה שהרי ב'אוויר' כזה גדל (משא"כ שמירתו על מוצא פיו עלתה לו ביגיעה עצומה), מצווה כזו אין בה כל כך כוח כמצווה שעולה לאדם ביגיעה, ורק קנין נפש זה הגן בעדו.

שהלך אברהם אבינו להר המוריה הסתלק ממנו דרגותיו הקדושות בבחירות האמונה ובדבקות בבורא ית"ש עד שראה את הקב"ה 'מרחוק', ולא הרגיש שום קירבת אלוקים לי טוב^כ.

מעתה עלינו לדעת כיצד נוכל לעמוד בנסיון לאחר הירידה מכל המדרגות, אלא אין עצה ואין תבונה רק כמו שכתב האמרי יוסף בשם הרה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג זי"ע לפרש מה שאמרו (בר"ר סח ו) 'יציאת צדיק עושה רושם', שמי שמשקיע בזמנים הטובים ומכין עצמו להיות איש מלחמה אזי גם בשעה שניטלים ממנו מדרגותיו והוא בבחי' 'יציאת צדיק' - שיצא ממנו השגותיו, עדיין עושה רושם - שנשאר בו רישומא דקדושה אשר בכוחה יוכל לנצח ולעמוד כראוי בשעת הניסיון.

הן הן הדברים אשר דיבר בקדשו הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע (נועם אלימלך אמור ד"ה בע"א) על הכתוב בפרשת אמור (ויקרא כא א), 'אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם', וברש"י, 'אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים', ופירש זול"ק, 'להזהיר גדולים פירוש בשעה שהם בגדלות על הקטנים שישארו בקדושתם אף שיהיו בקטנות, עכ"ל. פירוש שצריך להמשיך ולהאיר מהזמנים הנעלים 'והגדולים' בעת שמתעסק בתורה ותפילה גם על הזמנים החשוכים והירודים, כי על ידי זה יוכל עמוד בנסיון גם בשעת ההסתר.

ובך צריך כל אחד להשקיע בזמנים הטובים ולהכין לעצמו 'צידה לדרך', על ידי שיחשוב תמיד מחשבות

טבע העולם כדכתיב (ו ט) 'את האלוקים התהלך נח' (אלוקים בנימטריא הטבע), על כן גם נס הצלתו לא הייתה כי אם בדרך הטבע. מה שאין כן אברהם אבינו ששיבר את טבעו, ועבד את בוראו למעלה מדרך הטבע, שהיה מכריז אמונתו בה' - והיו כל בני העולם מעבר אחד והוא מעבר אחר, לכן גם הנהגת ה' עמו הייתה למעלה מדרך הטבע^{כא}.

ועמד בכולן - כמה עצות לעמוד איתן ב'עשרה נסיונות' כל אחד בשלו

הנה רבים הקשו מה הרבותא באברהם אבינו שהסכים לעקוד את יצחק בנו על גבי המזבח, והלא הקב"ה בכבודו ובעצמו נגלה אליו וביקש זאת ממנו, ומיהו שלא ישמע לקול השי"ת המדבר אליו, וביאר הבעש"ט הק' זי"ע, שבשעת הניסיון מסלקים מהאדם את כל מדרגותיו וכל השגותיו הנעלות והקדושות, והרי הוא שרוי בחשכות המוחין, כי אם יהיו לו 'הארות' והשגות אזי פשיטא שיעשה רצונו ית' ואין זה נסיון כלל, ובשעה שהלך אברהם אבינו אל הר המוריה כביכול 'התרחק' ממנו הקב"ה ולא היתה לו בהירות ההשגה כאשר היתה באמנה איתו, ואף על פי כן כבש רחמיו לעשות רצונו ית'.

בדרך זה ביאר הרה"ק המגיד מקאז'ניץ זי"ע (עבודת ישראל ד"ה ויקרא) בלשון הכתוב (פסוק ד) 'וירא את המקום מרחוק', שרומז על ה'מקום' ב"ה - הקב"ה שהוא מקומו של עולם (בר"ר סח ט), וכלומר, שבשעה

כא. מוסיף ה'באר מים חיים' לומר 'ואפילו בדורותינו, כמה העין רואה בחוש ניסים שנעשו לגדולי ישראל ולצדיקי אמת, שנתהפך הטבע בפניהם, וכל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה' ושם ה' נקרא עליהם, שמהוה לנגדם התהוות חדשות, ומשדד כל מערכת השמים ומזלות הרקיע בשבילם, והכל עבור כי עז צדקתם ואמיתתם בדרך ה' שלא בטבע... והקב"ה מיחד שמו על אדם הזה' עכ"ל. ולדידן ייאמר, כל חד לפום דרגא דיליה, יעבוד את ה' בכל לבו נפשו ומאד, יתגבר על טבעו ויראה פלאות.

בזו הדרך ביאר המהר"ל זי"ע (דרך החיים עמ"ס אבות ה ג) שתיתב 'נסיון' נגזרת מתיתב 'נס', כי כמו ש'נס' פירושו למעלה מן הטבע כך אי אפשר לאדם לעמוד בנסיון אלא בעבודה ויגיעה למעלה מדרך הטבע. ומהא טעמא המתגבר על יצרו ונסיונותיו יזכה לנס (ספר חסידים קצו).

כב. ומרומז כן בדברי ה'תרגום יונתן' (כב י) שבעת הנסיון היו עיניו של אברהם מביטות בעיני יצחק ועיני יצחק במלאכי מרום - ואילו אברהם לא ראה את המלאכים, ומדוע יצחק ראה ואברהם לא ראה... כי יצחק כבר היה עקוד (כפות) בידי וברגליו, ומצידו כבר נגמר הנסיון, שכבר לא היה בידי עשות מאומה על כן ראה את המלאכים, אבל גבי אברהם שעדיין הנסיון לפניו - שהייתה בידו הבחירה האם לשחוט את בנו יחידו, במצב כזה אי אפשר לראות מלאכים, כי בראיית המלאכים כבר איננו נחשב כנסיון כלל. ולדידן ייאמר, זהו מהותו של נסיון, שמאבדים כל ההשגות ועתה רוצים לראות אם תתגבר... אז יעלה חשיבותו בשמים פי כמה וכמה.

רצון המקום. עוד יחשוב האדם, באם באה לידו איזה עבירה או איזה מצוה, יחשוב אולי השם יתברך מנסה אותי עתה אם אעבור או אקיים, כדרך שניסה את אברהם אבינו. ובודאי אילו ידע האדם שהקב"ה מנסה אותו עתה, היה נזהר מאוד, על כן יחשוב האדם תמיד בבוא איזה ענין לידו, כי כן היא מדתו של הקב"ה, שולח איזה ענין לאדם כדי לנסותו. ואשרי אדם שה' אלוקיו תמיד במחשבתו, עב"לכ"י.

גם מצינו בדברי הרמח"ל (ד"ע ח"ד"ה ולהיות), וו"ל. 'זאת היא התרופה היותר גדולה וחזקה שתוכל להמציא נגד היצר, והיא קלה, ופעולתה גדולה, ופריה רב, שיעמוד האדם בכל יום לפחות שעה אחת פנוי משאר כל

חיוזק וקבלות טובות, באמונה ובטחון ובכל הענינים, בפרט בדברים אשר כבר הורגל שיש לו בהם 'נסינות', וכך בבוא העת כשיבוא לידי נסיון יהא בידו להתגבר עליהם כ"י.

עוד עצה מצינו בדברי רבותינו שיוכיר לעצמו בעת הקושי כי אין זה אלא נסיון משמיא ובוה יקל עליו לעמוד בקשרי המלחמה, וכפי שכתב השל"ה (וירא דרך חיים תוכחת מוסר אות מב), מפרשת העקידה ילמוד אדם מוסר וימסור נפשו על קדושת השם יתברך, ומכל שכן שימסור אבר מאבריו או שבירת איזה תאוה, כגון לעמוד בהשכמה לתורה ולתפלה, או לשבור שאר תענוגים, וכן שיחה בטלה וכיוצא בזה, יבטל רצונו מפני

כג. זכורני מימי חורפי, שאחד מאחי שליט"א החל לשמש כ'בעל קורא' בבית מדרשינו, ולאחר זמן מה הודיע שברצונו להפסיק, משנשאל לפשר הדבר נענה - 'מה אעשה, בהגיעי לקורא בספר איני רואה שם לא נקודות ולא טעמי המקרא' (כאומר, בשעת מעשה הכל נשכח ופורח מזכרוני)... ולזה נדמה האדם בעת הנסיון, כי בשעת מעשה אינו רואה שום 'סימן'... ומשם גם נלמד את העצה לכך, דבאמת כל 'בעל קורא' יעמוד ויחזור היטב היטב על ה'טעמים' עד שיחקקו היטב בזכרונו שאף כשלא ימצא בספר את הנקודות והטעמים לא יאבדו עשתונותיו, כיו"ב אם יחקק האדם במוחו ולבו קודם שיבוא לידי נסיון, יוכל עמוד בניסיון בתוקף ובגבורה, והכל על מקומו יבוא בשלום. וכן ביארו במה שנאמר גבי 'מרדכי הצדיק' שלא כרע ולא השתחוה להמן - 'ויהי כאמרם אליו יום ויום ולא שמע אליהם' (אסתר ג ד) והנה ה'כתיב' הוא 'ויהי באמרם אליו יום ויום' וה'קרי' הוא 'כאמרם', וכלומר, שמרדכי הצדיק שינן לעצמו מעיקרא 'לא אכרע... לא אכרע...' עד שבהגיע עת נסיון - ויהי באמרם אליו (בשעת מעשה) שעליו לכרוע למרדכי נשאר איתן על עמדו כאמרם - כמו ששינן לעצמו בכל יום ויום עד עתה.

באחד מביקורי קודש של הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין זי"ע בארה"ק, ביקר יחד עם כמה מחסידיו ביקב המפורסם של משפחת שור (שמעתי מנכד למש' שור), כל קהל הקודש שהיו שם היו 'מבינים' על המשקאות, כי כן דרכם בכל עת 'שבת אחים' לשתות 'לחיים' - להוציא בזה את הנשמה ממאסר הגוף, אלא שזקינו של 'בעל המספר' היה 'יחיד מומחה' לטעום בלשונו אפילו רק טיפה אחת ומיד לומר כמה חוזק חריפות המשקה, וכן עשה לעיני הרבי, והנה רואים החסידים לפני הרבי בוערים כלפידים, לאחר שהות מה פנה אליהם ואמר - התדעו מדוע הוא יודע ומכיר יותר מכולכם, והרי גם אתם רגילים ב'משקה', 'ווייל איר טרינקט, אבער ער חזר'ט' (כי אתם 'שותים' אך הוא חוזר ושותה שוב ושוב) ומשנן את טעמי המשקאות. דבריו הקדושים אמורים לדורות עולם בכל ענייני העבודה, שתמיד עלינו לחזור שוב ושוב על 'יסודות' העבודה, אמונה, בטחון ושאר העניינים, ורק כך נוכל לעמוד ולהתקיים בעת ניסיון. כד. וההסבר, כי היודע שבשעה זאת מנסים ובוחרים אותו מן השמים, שוב לא יקשה לו להתגבר על כל הקושי. מעשה באחד שהיה מראשי משמר הצבא בארץ מגוריו, וכל סודות הצבא גלויים היו בפניו, באחד הימים עזר בדרכו טרעמ"פ (היט"ש), ומשעלה על הרכב ש'הסכים' לקחתו, ראה שיושבים שם שנים מהמדינה היריבה עם מדינתו, והבין על פי ה'הלוך ילך' שלהם שכל רצונם הוא לאסרו אצלם, וכך להוציא מפיו את הסודות השמורים עמו, אך כבר לא היה באפשרותו לברוח. כך הוה, מיד לקחוהו לביתם והחזיקוהו תחת מסגר ובריח, והחלו לבדקו ולחקרו בחקירות ודרישות... אמנם בתחילה עמד כצור חלמיש שלא לגלות כלום, ועל אף שהשונאים הכוהו וייסרוהו רבות לא הגיד להם מאומה מגנזי מדינתו, עד שפעם אחת איימו עליו שבפעם הבאה אם לא יפתח פיו לגלות ולחשוף את סודות הצבא יכוהו בפטישים על ראשו, כשמוע האיש כי כן, נשבר בקרבו וגמר אומר למלאות רצון השונאים ויהי מה, אך השניים לא נזהרו דיים ובצאתם מחדרו אשר היה אסור בו, שכחו לסגור הדלת כראוי, ובזאת שמע הלה את דיבורם ביניהם, ושמע ששפתם כשפתו ולא כשפת ארץ השונאים, או אז הבין ששניים אלו אינם נמנים כלל על עדת השונאים, אלא אדרבה הם נשלחו מטעם הממונים בארצו להעמידו על כור המבחן ולראות עד כמה

המחשבות, לחשוב רק על הענין הזה, ויבקש בלבו מה ויעלה בשכלו מה טוב לאדם כל ימי חייו, לעשות כן עשו הראשונים אבות העולם שכל כך חשק ה' בהם'... גם הוא, עב"ל"ה.

כח סבלו בשמירת הסודות, כי רצו להעלותו במדרגה שאז ייחשפו בפניו סודות עלומים יותר, ולפני גילויים כאלו יש להוסיף בבדיקה על בדיקתם שעשו לו בעבר, מכיוון שכך ננסכו בו כוחות מחודשים והחליט בדעתו 'עבור עלי מה', אני את פי לא אפתח לגלות הסודות אף לא ברמיזה...

הבה נתבונן, וכי מה נשתנה עתה מקדם, אלא בעצם הידיעה שידע שכל ההסתרה והקושי שעוברים עליו - אינו אלא נסיון שמנסים אותו כעת, נותנת לו כוחות עצומים לעמוד כנגד כל הקשיים שבהתגברות שהרי לא נשתנה מאומה מעמדו בבית הסוהר - אלא שנודע לו שהוא עומד עתה ב'כור המבחן' ועת נסיון היום לו, ואלו דברי השל"ה שיחשוב בעת נסיון אולי מנסה אותי הקב"ה כמו שניסה את אברהם בעת העקידה.

כה. עוד עלינו ללמוד דרכי המלחמה מפרשה זו, דאיתא בגמ' (סנהדרין פט:) שהשטן ניסה להסית את אברהם בכל מיני טענות ומענות שלא יעמוד בנסיון, וכיון שראה שאינו שומע לו אמר לו השטן לאברהם, כך שמעתי מאחורי הפרגוד 'השה לעולה' ואין יצחק לעולה, אמר לו כך עונשו של בדאי שאפילו אמר אמת אין שומעין לו, ומעשה אבות סימן לבנים, שבשעה שמנסה השטן הוא היצר הרע להסיח ולהדיח אזי אין לבוא עימו ב'משא ומתן' אלא לא יכנס עימו בדברים כלל, ויאמר לו לא באל"ף רבתי - כך עונשו של בדאי, שרק באופן זה יוכל לעמוד בפניו ולנצחו, אך אם יתחיל להתדיין עימו ולענות לו נמצא שהוא כפותח לו פתח וסופו ליפול ולשמוע אליו ח"ו, כי כך היא דרכו של יצר - כל עוד שלא תתן לו דריסת רגל בקרבך לא ישלוט בשום פנים ואופן, אבל אם אך תהיה לו דריסת הרגל כל שהוא יעלה בידו לקלקל את הכל, ומשום הכי 'אין עצה ואין תבונה' אלא לעמוד בכל תוקף כחומה בצורה, כדי שלא ימצא בתוך תחומו שום פתח פתוח (כ'כלים' הידועים לא תולדותיהן ולא תולדות תולדותיהן, או אביזרייהן).

ויתבאר עוד בדרך משל למי שהלך ברחובה של עיר באמצע ימי החורף, כשהצינה שולטת היטב בעצמותיו, והנה הוא רואה את חברו לנגדו מלובש במעיל העשוי מפרווה (fur) וחם לו מכף רגל ועד ראש, חשקה נפשו לקנות גם לעצמו מעיל נכבד כזה, לכן שאל את חברו מנין לך המעיל, השיב הלה, פרווה זו עשויה מעורו של הדוב, אם תחפוץ בה, לך אל הצייד, תן לו מאה דולר והוא יצא אל היער ויצוד את הדוב, יפשיטנו מעורו והרי שלך לפניך... התכרכמו פניו ואמר מה אעשה שאין הפרוטה מצויה בידי, ועל אחת כמה וכמה ש'שטר' זה רחוק ממני כרחוק מזרח ממערב, אמר לו חברו, אם כן איפוא, תשמש אתה כ'צייד' בעצמך, צא אל היער כשכלי זיין בידך, הפל תפילה לפני בורא עולם שיזמין לך דוב ראוי לשמו, תכוון היטב את הקשת ו...

שמע לקולו, והלך אל היער שוכן מחוץ לעירו, נשא תפילה לחרישית 'ועוד הם מדברים' והנה דוב לנגדו, כיוון את הקשת לבל יחטיא את המטרה וכמעט שכבר ירה בו, והנה פתח הדוב את פיו באמרו, מה לך להרגני וכי שכחת מה שכתוב בתורה 'שופך דם האדם באדם דמו ישפך', השיב לו 'הצייד', וכי 'אדם' הינך... החזיר לו הדוב, והלא אף אתה אינך בן אדם... וכי כך עושה אדם מהוגן שהורג חיות בחינם. נענה לו הצייד, הודה על האמת אילו לא היה 'חרב' בידי וכי לא היית טורף אותי חיים, אם כן בדין הוא שאהרוג אותך. ויען הדוב, אני יש סיבה נכונה בידי - כי רעב אנכי, השיב לו הצייד אף לי יש 'תירוץ' הגון להרגך כי הקור מכה בי עד לשד עצמותי וזקוק אני לעורך. אמר הדוב, הבה נסכם את הדברים, אתה זקוק לעור כדי להתחמם ואילו אני רעב... אם כן איפוא מן הראוי 'להתיישב' ולדון בכובד ראש אולי נמצא איזה פתרון לסבך בו אנו נתונים, איזה פשרה הגונה שתשביע רצון שנינו... ואכן 'התיישבו' זה ליד זה, ובאותו רגע שלא היה כלי הצייד מכוון, קפץ הדוב ובלע את הצייד ראשו על כרעיו ועל קרבו... ויקרא הצייד ממעמקים... וכי כך היא שורת הדין, ולזה 'פשרה' תיקרא... נהם כנגדו הדוב, מה לך נזעק והלא משאלות שנינו התגשמו ברגע אחד, אני כבר שבע, וגם אתה אינך סובל מהקור אלא 'עטוף' אתה בחמימות מעיי ובטני...

פשיטא, שמה גרם לצייד להיות 'ניצוד' על ידי הדוב - אותה שטות שהיתה לו בתחילה לענות לדוב ששאלו למה תהרגני, ואילו היה מעט שכל בקדקודו היה יודע כי עם דוב אין נכנסים למשא ומתן... אלא הורגים אותו 'וחסל'... וכך על דרך זה ממש ייאמר לדידן, עם אותו מלך זקן וכסיל אין נכנסים לוויכוח, אין מנסים לשכנע אותו ולא להתפשר עמו אפילו כמלוא נימה, כי 'זומם רשע לצדיק ומבקש המיתו', אלא תיכף ומיד משתמטים הימנו ובורחים מן העבירה כמטחוי קשת...

בזה"ל, 'באשר הוא שם, בזכות עצמו, יפה תפילת החולה לעצמו יותר מכל'. וכן הביא רש"י 'מכאן שיפה תפלת החולה מתפלת אחרים עליו, והיא קודמת להתקבל'.

הוסיפו בעלי המוסר, כי לכאורה היה מקום לומר שתפילת אחרים עליו תתקבל יותר, כיון שהחולה אפוף בכאבים ומוטרד בייסורים ושקוע בצער ואין בידו כ"כ להתפלל בכוונה שלימה בלא היסח הדעת. וביארו בעלי המוסר שאעפ"כ עדיפה תפילת החולה על עצמו מאחר שמתפלל הוא באמת יותר מאחרים, ו'קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת'.

זאת ועוד, שהרי ישמעאל היה רשע גמור ובעל עבירה, שכבר עבר על ג' החמורות (עיי' רש"י כא ט) וגם יצא לתרבות רעה (שם יד), ומכל מקום שמע אלוקים לקול הנער, ולא לקול תפילת הגר שהיו נאים מעשיה בקמורת' (רש"י כה א), אלא ללמדנו, כי אין כל נפק"מ מיהו המתפלל, אלא ככל שהתפילה תבוא יותר מעומק הלב יותר במהרה תתקבל לרצון, ואף אם יצאה מפי מי שאינו ראוי כ"כ, ומאחר שתפילת החולה היא 'באמת' ומעומקא דליבא על כן מתקבלת היא יותר^כ.

לכל אשר יקראוהו באמת – כוחה של תפילה מעומקא דליבא בפרשתן (יה יב), 'ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלותי היתה לי עדנה', כתב ה'ספורנו', 'ותצחק' כי חשבה שהוא ברכת המלאך, וכברכת נביא כעין ברכת אלישע שבירך את השונמית (מלכים ב' ד טז), ולכן צחקה, כי ענין הלידה אצלה הוא ממש כ'תחית המתים', וזה א"א אפילו על ידי ברכת מלאך אלוקים, דשינוי טבע גדול כזה אפשר רק על ידי מצוות (ציווי) הא-ל פרטית או בתפילה משנת חן מאתו. ללמדנו כוחה של תפילה שהיא גדולה יותר מברכתו של מלאך^כ.

בפרשתן (כא יז), 'וישמע אלוקים את קול הנער ויקרא מלאך אלוקים אל הגר מן השמים ויאמר לה מה לך הגר אל תיראי כי שמע אלוקים אל קול הנער באשר הוא שם'. וכבר דקדקו חז"ל בלשון הכתוב, שהלא גם הגר אמו בכתה והתפללה על ישמעאל, וכדכתיב מקודם (פסוק טז) 'ותשא את קולה ותבך', ומכל מקום מבואר להדיא 'כי שמע אלוקים אל קול הנער באשר הוא שם', והרי שתפילתו של ישמעאל נתקבלה יותר מתפילת הגר. וטעמא דמילתא ביארו חז"ל (בר"ר נג יד)

ועדיין עלינו להביא אותו חידוש נפלא שלמד הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע ממה שנאמר אצל אברהם 'ויעתק משם ההרה מקדם לבית אל ויט אהלה בית אל מים והעי מקדם', שלכאורה יש לתמוה לשם מה הוצרכה התורה לציין את 'סביבות' מקומו של אברהם, שהיה בית אל מים והעי מקדם, ומאי נפקא מינה בדבר, אלא ללמדנו כי אין די בכך ש'הבית' יהא שמור ונקי מכל סיג ופגם, אלא צריך לעיין היטב בכל 'הסביבה' שאף היא נקיה מכל רע, ושאף כל 'סובביו' יהיו יראי ה', ולזה נאמר על אברהם שבטרם קבע אהלו בדק היטב לשכניו, האם המקום שבו בית אל לעי כשר וראוי לדור בו... והדברים שייכים הרבה לענין חינוך הילדים ליראת שמים טהורה, ודי בזה.

כו. וממילא לא ימנע עצמו מלבקש רחמים אפילו במקום שנראה שכבר 'כלו כל הקיצין', ואין שום סיכוי בדרך הטבע, שהרי בכחה של תפילה להביא עד 'תחיית המתים'... וכך כתב ה'ספורנו' (פסוק כב) על הא דכתיב 'ויפנו משם האנשים וילכו סדומה ואברהם עודנו עומד לפי ה', וז"ל, אף על פי שהמלאכים אשר שלח להשחית כבר הגיעו לסדום, מכל מקום אברהם עודנו עומד לבקש רחמים וללמד זכות כאמרם ז"ל (ברכות י) אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים, עכ"ל.

כז. מעשה באחד שנכנס אל הרה"ק מגוסטינין זי"ע והזכיר לפניו על איזה צרה ששיחרה לפתחו, שאלו הרה"ק האם הוא מתפלל לישועתו, השיב לו הלה שהרי לצורך כך בא אל הרבי - שיתפלל בעדו, וכדאיתא בגמ' (ב"ב קטז) 'כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים', נענה הרה"ק ואמר, כך יש לפרש את דברי הגמ', א. מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם, ב. הוא עצמו יבקש עליו רחמים.

וכבר מצינו בפירוש דברי הגמ' ב'מאירי' (ד"ה לעולם) וז"ל, 'לעולם יהא לבו של אדם בטוח, שהתפילה כשהיא נעשית כתיקנה מבטלת את הגזירה, ומי שיש לו צער או חולה בתוך ביתו או אחד ממניי הצרות ילך אצל חכם וילמוד הימנו דרכי התפילות ויבקש רחמים. עכ"ל. והיינו שאין לך חביב אצל הקב"ה יותר מתפילת האדם על עצמו הבוקעת מקירות לבו בביטחון לתשועת הבורא, אלא שיש לו לילך לצדיק ללמוד הימנו 'דרכי התפילה'.

כח. וכן מצינו עוד בפרשתן, שביקש אברהם אבינו על הצלת סדום ושאר הערים הסמוכים ולא נענה, לעומתו, כשביקש לוט 'אמלטה נא שמה הלא מצער היא ותחי נפשי' (יט כ) מיד נענה המלאך ואמר לו (פסוק כא) 'הנה נשאתי פניך

ומקרא מלא דיבר הכתוב (משלי יז כג) 'שחד מחיק רשע יקח להטות ארחות משפט', ופירש רש"י בזה"ל, הקב"ה מקבל דברי הכנעה ופיוס מחיק הרשעים כלומר בסתר בינו לבינם, להטות ארחות משפט - להפוך דינו מרעה לטובה. עכ"ל.

לעשות צדקה - להיות טוב ומיטיב לבריות

כתב רבינו יונה בפרשתן (בפירושו עה"ת) דבפרשה זו למדנו חשיבות ענין ה'נדיבות' ומתן שכרה ל'א.

ואם הדברים אמורים ב'שמעאל' קל וחומר בן בנו של קל וחומר לתפילתו של בן ישראל שוודאי מתקבלת היא ברחמים ובאהבה לפני ארון כל"ט. וכך כתב הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (פרשת ויחי ד"ה א"י מלת) וז"ל, כל אדם צריך להתחזק בלבו אמונה זאת שבוודאי אין הקב"ה מואם בשום תפילת עמו ישראל, ואף שהוא נקרא 'הגדול הגבור והנורא' ולו דומיה תהילה, אעפ"כ יקר בעיניו דבורים של עמו ישראל, אפילו ממי שהוא ח"ו בדיוטא התחתונה, אעפ"כ מניע מזה תענוג להבורא יתברך וכו'.

גם לדבר הזה לבלתי הפכי את העיר אשר דברת', וכל המתבונן עומד ותמה כיצד הועילו תפילותיו של לוט יותר משל אברהם אבינו. יש שפירשו שלוט התפלל על חייו כפשוטו, בלא חשבונות וזכויות וטענות, אלא התפלל בשפה פשוטה מעמקי לבנו, רבש"ע ותחי נפשי - הבה לי חיים, על כן תפילתו התקבלה מיד, לעומתו אברהם אבינו התפלל על הצלת אחרים מתוך טענות ש'חלילה לך מלהמית צדיק עם רשע', ו'אולי יש חמישים צדיקים' וכו'. ואף שפשיטא שאין לנו שמץ ונגיעה קלה באברהם אבינו, אך ללמדנו על כוחה של תפילה הבאה ממעמקי הלב בפשטות ובתמימות.

ידוע מה שסיפר הרה"ק ה'צמח צדק' מליובאוויטש זי"ע על איש תם וישר, שהיה דר בכפר אחד סביבות ירושלים, הלה לא קרא ולא שנה מימיו, ואף את 'סדר התפילה' לא ידע, וכך הייתה דרכו, שבכל שבוע היה נכנס לירושלים למכור פירות וירקות מתנובת שדהו, ואז היה נכנס אל הרב דמתא שירשום לו על הנייר את סדר התפילה לכל השבוע הבעל"ט. פעם אחת בא אל הרב בחודש חשון, וביקש מאתו שירשום לו סדר התפילות לכמה שבועות - היות והדרכים עומדות להתקלקל ברפש וטיט על ידי הגשמים העתידים לירד, ויעש הרב כבקשתו.

ויהי בשבוע השני נזדמן לו לעלות לירושלים, והנה הוא רואה שכל חנויות היהודים נעולות על מסגר ובריה, נחרד בליבו שמא טעה במנין הימים ושבת היום, אך משראה אנשים המהלכים בטלית ותפילין שבה אליו רוחו שלא התבלבל בחשבון הימים. ניגש אליהם לשאול מה יום מיומיים, מדוע שבתו בעלי החנויות ממלאכתם. השיבו לו שהיום תענית ציבור הוא, ולכן הכל בטלים ממלאכתם. הצטער היהודי על שאכל כי לא ידע שהיום הוא יום תענית, ולא עוד אלא שלא התפלל תפילת יום התענית. מיהר אל הרב ופרץ בבכי - היתכן להכשילני בחמורות כגון דא, לאכול ביום תענית ציבור. השיב לו הרב, אין תענית זו מהתעניות הקבועות, אלא כך גזרו בי"ד עקב עצירת גשמים, וקראו עצרה וצום לתפילה ולתחנונים ממי שמפתח של גשמים בידו. חזר ותמה, וכי מפני כך צריך לגזור תענית וצום, החזיר לו הרב בשאלה, וכי מה יש לעשות לפי דעתך, השיב הלה, בהיעצר הגשם מעל אדמתך, אצא השדה, ואקרא לאבינו שבשמים, ומיד מתחילים הגשמים לירד. אמר לו הרב, אם כן עשה נא אף למענינו כן, נשא הכפרי עיניו למרום ואמר אבא רחימאי, בניך צריכים לגשם, וכי אפשר שיגועו בניך ברעב חלילה... ומיד נתקדו השמים בעבים והחל מטר לירד להשקות נפש כל חי.

הוסיפו על כך בשם בנו של ה'צמח צדק' הרה"ק המהר"ש זי"ע, שאין משיבים ריקם את תפילת התמים, משום שאינו מבין 'חסדישע פשעטלאך', אלא מדבר אל הקב"ה כבן המתחטא אל אביו, ובקשה כזאת בדין הוא שתתקבל. כט. ובזה ביארו מדוע עוטפים את הטלית בעת הברכה כעטיפת הישמעאלים (טור א"ח ח בשם הגאונים), כי פעמים הרבה יבוא היצר לאדם בגשתו לתפילתו ויאמר לו הרי חוטא ופושע אתה כזאת וכזאת עשית - כיצד תעז להראות פניך לפני ה' ולהתפלל לפניו, לזה מזכירים לו לאדם את עטיפת הישמעאלים, כי כשם שנתקבלה תפילתו של ישמעאל 'באשר הוא שם' כך תתקבל גם תפילתך ולא יביטו בשמים על מעשיך שבעבר, ומעתה לך נא עמוד נא התייצב נא והאלוקים ישמע לקול שוועתך וימלא כל משאלות לבך לטובה ולברכה.

ל. וכן הוכיחו ממה שנאמר (תהלים כב כה) 'כי לא בזה ולא שיקץ ענות עני וכו' ובשוועו אליו שמע', והא פשיטא שאין הכתוב מדבר ב'עני' בממון או בדעת, שהרי לא היה אפילו הוה אמינא שהקב"ה יבזה אותו מחמת כן...

אלא בעל כרחך שמדובר ב'עני' במעשיו, שאכן ראוי לבזותו ולשקצו, אך אף על פי כן בשוועו אליו שמע... לא. כתיב (ירמיה לא יד-טו), 'קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה וגו', כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך וגו', וידוע מה שאמרו חז"ל שבשעת חורבן הבית הגיעו כל האבות

סנהדרין (דף קט), וכגון שהיו נותנים לאורח מיטה שאינה כפי מידותיו, ואם היה ארוך יותר היו אותם רשעים חותכים את רגליו שיתאימו למיטה עליו הוא שוכב, ואם היתה המיטה קצרה מדי היו מותחים את גופו לאורך המיטה עד שכל אבריו מתפרקים. ואעפ"כ לא נזכר בנביא שנחתם גזר דינם רק על 'ייד עני ואביון לא החזיקה', ככתוב (יהוהאל פו מט) 'הנה זה היה עוון סדום אחותך... ייד עני ואביון לא החזיקה', וכל כך רע הדבר בעיני ה' עד שהפך את העיר - עונש שלא מצינו בזאת זולתי בסדום (רק בנינוה אילו לא היו שבים בתשובה) ^ל.

ולהיפך, עד כמה מאוסה הכילות ועונשה. דהנה כתיב (יה יח-כ) 'כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו את דרך ה' לעשות צדקה' ^ל, ובזכות הצדקה נתעלה להיות 'ואברהם היה יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו בו כל גויי הארץ', והיינו שנהפך להיות מקור הברכה. לאידך, (פסוק כ) 'ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד', ואינם שומעים 'זעקת הרל', ומתאכזרים שלא לגמול חסד וצדקה עם הבריות. ולא עוד אלא ש'חכמים המה להרע' - עשו רשעותם ב'חכמה' (לומדיש'ע רוצחים) כמובא בסוף מסכת

והאימהות הק' לבכות על צער בניהם, וכל אחד הזכיר זכותו, ומעתה צריך להתבונן מדוע דייקא לרחל נאמר מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה. אלא, שמצינו ברחל שמנעה אחרים מלבכות, שהרי 'עיני לאה רכות' - שהיתה בוכה ומצירה שלא תפול בחלקו של עשו, עד שגילתה לה רחל את הסימנים בכדי שתוכל להיכנס לחופה ולהינשא ליעקב, ומי שמוחה דמעת אחרים, הקב"ה נוהג עמו באותה מידה ומוחה את דמעתו...

לב. דבר נורא שמענו מאת האברך המופלג הרה"ג רבי מנדל פרלמוטער זצ"ל, שהנה אמרו חז"ל (אבות ה ט) 'עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות... ויש אומרים אילו של אברהם אבינו' - הוא האיל אשר נשחט תמורת יצחק אבינו בעת העקידה. ותמוה הדבר, כי לא נראה שיש בזה אחד מיסודות האמונה או מדברים ההכרחיים לקיום העולם (כשאר דברים הנזכרים במשנה, כגון 'פי הבאר' שבא להציל ולהשקות ס' ריבוא מבני ישראל במדבר), מדוע היה צורך למהר ולברוא את האיל, וכי לא סגי להזמין אותו בכוא העת. אלא ביאורו, שהרי איל זה בא להציל את יצחק משחיטה, ולהציל יהודי מצער ומכל שטאך (דקירה) הרי זה מיסודות קיום הבריאה... ויש למהר להכין את הצלתו, וללמדנו, עד כמה צריך לטרוח ולשנות סדרי בראשית' למען הצלת יהודי מכל צער וצוקה.

מסופר כי אצל הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע נאספו במשך השנים הרבה 'קוויטלעך' (פתקאות) של אנשים שהעלו על גבי 'הכתב והמכתב' את צרותיהם השונות ובקשו ממנו שיעתיר בעדם, ואת כולם שמר במקום מיוחד, משנתרבו באופן מוגזם רצו בני הבית לסלקם ולהשליכם אל האשפה, ולא נתנם החזו"א, באמרו כיצד היאך אפשר להשליך דף שנכתב בדם הלב של יהודי ברוב מועקתו...

ידוע שכשהיה החזו"א יוצא מביתו להשתתף בשמחה וכיו"ב היו ניגשים אליו רבים לשפוך בפניו ליבם, וככה היו מלווים אותו עד שנכנס לתוך הרכב שהסיע אותו, ואמר ל'נהג' שאת כברת הדרך הראשונה יסע לאיטו, ואל ימהר, שלא יחשבו חלילה שהוא רוצה 'לברוח' מצרותיהם...

לג. אמרו בעלי המוסר לבאר מדוע מצינו שהפך את סדום ועמורה ללא התראה בטרם ההפיכה, ואילו בנינוה כתיב ששלח את יונה הנביא להתרות בהם 'עוד ארבעים יום ונינוה נהפכת'. אלא משל למי שנתמנה להיות פקיד ב'בנק', והיה הלה מקבל את כל באי הבנק בסבר פנים יפות, אך דא עקא, שלא מצא את ידיו ורגליו בחכמת החשבון, והיה מזכה את החייב ומחייב את הפטור, כשמוע המנהל כי כן הוא מיהר לשלחו עד מהרה. למחרת היום הביא פקיד חדש שהיה בקיא נפלא בתכונות החשבון, אלא שחסרון היה לו, שהתנהג ברוגזה ובקפידה אל באי הבנק, ניגש אליו המנהל והזהירו שיתנהג בשובה ונחת אל קהל הפונים אליו. עתה ישאל הרואה מאי בין הראשון לשני, הרי שניהם לא נהגו כהוגן, ומדוע זה רק הוזהר לשנות הנהגתו, וזה מצא עצמו בבית ללא כל הזהרות מוקדמות, אלא, כי כל הרוצה לעבוד בבנק, מחויב לדעת את ה'יסוד' - הבנה בענייני ממון, שהרי שם הוא מקום מסחר המעות, ממילא אם יש לו ידיעה טובות בענייני ממון, עדיין אפשר לסבול שאר חסרונות שיש לו, אבל אם הוא חסר את ה'יסוד', אף אם בשאר עניינים יש לו מעלות, מה לו ולבנק...

כיו"ב, מיסוד קיום העולם שיהא האדם בעל חסד ומידות טובות כמו"ש (תהלים פט ג) 'עולם חסד יבנה', ע"כ, אם יש בו מידות טובות עדיין אפשר לסבול את שאר חסרונותיו, משא"כ אם את היסוד אין לו מה יועילו כל שאר מעלותיו.

סדום שהיו מונעים אותה (את הצדקה והחסד) ולקח נקמת העניים'.

ויטע אשל - סגולת הכנסת אורחים לכל העניינים ובפרט לזש"ק

פרשה זו יפה נדרשת בענין 'הכנסת אורחים', בתחילת הפרשה באריכות בפסוקי התורה ובמדרשים, וכן בהמשך (כא לז) 'ויטע אשל בבאר שבע', ובמסכת סוטה (י). נחלקו התנאים מה נטע אברהם - הצד השווה שביניהם שהתעסק רבות במעשה ובמחשבה היאך להשיב לאורחיו^{לד}. ואכן, גדולה היא מצוות הכנסת אורחים^{לה} עד שאמרו חז"ל (שבת קכז) גדולה הכנסת אורחים^{לו} יותר מקבלת פני השכינה^{לי}.

ביו"ב כתב רבינו בחיי (יה פ) לבאר מדוע החמיר הבורא עם אנשי סדום להענישם בעונש כל כך נורא כהפיכת העיר, על אף שעדיין לא ניתנה תורה, ומבאר, 'אבל נגמר דינם - בעוון שהיו מואסין את הצדקה, ולא היו משגיחים על ענייהם ועל רעיהם שהיו מוטלין ברעב... ואנשי סדום היו מואסין בה (בצדקה) והיו אכזרים בתכלית, ואף על פי שלא ניתנה תורה עדיין, הנה הצדקה מן המצוות המושכלות (היינו ממצוות 'שכליות'), ודבר מתועב הוא שיראה אדם את מינו (אדם אחר) מוטל ברעב, והוא עשיר ושבע מכל טוב ואינו מרחם עליו להשיב את נפשו. על אחת כמה וכמה מתועב מי שאינו מרחם על בני אומתו הדרים עמו בעיר אחת, ועל כן איבדן השי"ת לאנשי

ומעתה יבואר שפיר, כי אנשי סדום היו רעים וחטאים בענין זה שלא גמלו חסד איש את רעהו, ואדרבה הרעו איש לזולתו, ע"כ נחסר להם ביסוד העולם, א"כ אין להם זכות קיום בעולם. משא"כ אנשי נינוה אף שחטאו בחטאים רבים להשי"ת (עיי' במפרשי תנ"ך תחילת ספר יונה), דומים הם לחסרונות שיש לפקיד השני, שנחסר לו הרבה ממעלות הנצרכות לאדם, אבל לא ביסוד עבודתו.

וכך אמר הרה"ק ה'אהבת שלום' זי"ע לפרש בלשון התפילה (ברכת יוצר אור) 'המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים', כי אימתי הקב"ה מאיר לארץ, בזמן שהדרים עליה נוהגים ברחמים זה לזה... (הובא בהג"ה פר' קדושים).

לד. פעם סיפר הרה"ק הרמ"מ מלעלוב זי"ע לפני חבורת החסידים בשבח צדיק אחד מיוצאי תימן, והפליג את מעשיו הטובים שבעת מלחמת העולם דאג להאכיל מאות יהודים פליטי חרב שברחו מבתיהם מחמת המציק, העיר אחד מן היושבים והוסיף, שאותו צדיק היתה לו קביעות ללמוד סתרי תורה עם אחד מגדולי המקובלים, נענה הרה"ק 'מה אתה סח - הרי אנו מדברים ממה שהיה מאכיל יהודים...'. כלומר, שמעלה זו חשובה וגבוהה יותר מלימוד סתרי תורה, כי ידעו והבינו אותם קדושי עליון שאין לך דבר גדול יותר מלהאכיל ולהשקות יהודים רעבים וצמאים. ובמדה כנגד מדה יזכו גומלי חסדים, שהקב"ה ישקה את צמאי חסדו בכל הישועות והרפואות, וכן ביארו דבריהם (סנהדרין קג): 'גדולה לגימה שמרחקת את הקרובים, ומקרבת את הרחוקים, ומעלמת עינים מן הרשעים', ופירש"י, מעלמת מעיני המקום שלא להביט ברשעו לשלם לו כדרכו הרעה, אלא עושה כאילו אינו רואה במעשיו, ולכאורה נראה שהדברים סותרים את דברי הגמרא (ב"ק נ) 'כל האומר הקב"ה ותרן הוא, יותרו חייו', אך באמת לא קשיא, כי בודאי אין כאן וותרנות ואין שום דבר נעלם מעיניו יתב"ש, אלא שהנוהג עצמו בחסד וברחמים לרעהו מבלי לדקדק מה טיבם מעורר בזה שגם הקב"ה יתנהג עמו במדה זו ברחמים וחסדים, ויזכה לכפרה על פשעיו מצד שורת הדין, דבמדה שאדם מודד מודדין לו.

לה. ידועה זהירותו של הגה"ק המהרי"ל דיסקין זי"ע במצוות 'הכנסת אורחים' לצד התמדתו העצומה בעסק התורה הק'. פעם ניגש המהרי"ל באמצע לימודו לזקן אחד שהיה סמוך על שולחנו, והפריד לו את החלק הקשה מהרך של הלחם... לאחר מכן שאלוהו בני הבית, כיצד הבחין הרב מתוך לימודו בעמקות נפלאה שזקן זה נצרך לעזרה, ויענם המהרי"ל, הנה מצינו בפרשת וירא שהקב"ה נגלה אל אברהם אבינו והנה רואה אברהם כי 'שלושה ערביים' מתקרבים, ביקש מהקב"ה הניצב עליו - אל נא תעבור מעל עבדך, וירא וירץ לקראתם, וכל הרואה יתמה, כיצד ראה אברהם כי ג' ערביים לפניו והרי הוא עומד עתה בגילוי שכינה' בפועל ממש... אלא כי כן כלל הדברים, במה שהאדם שקוע ומונח ראשו ורובו יראהו אף מתוך עמידתו בגילוי שכינה, אף אתם אל תתמהו כיצד הבחנתי מתוך לימודי בצרכי הזקן (דרש מרדכי).

לו. דבר נפלא כתב הגה"ק ה'בן איש חי' בדרשותיו 'ורצה שלוש סאים, כדי שיהיה מהם שארית הרבה ויאכלו אח"כ מהם הוא ובני ביתו, שנחשב זה לשיווין של סעודת מצוה שיש בהם מצוה באכילתם, עכ"ל. ור"ל,

באר הפרשה - פרשת וירא

כתב הרבינו בחיי על הפסוק (כא לג) 'וישע אשל', במסורה יש ב' 'וישע' בספר זה, הכא, ואידך (ב ה) 'וישע ה' אלוקים גן בעדן מקדם', ללמדך שכל המחזיק במצוות 'אבסניה' (הכנסת אורחים) יורש גן עדן. מי שענה לאברהם ליצחק בנו הוא יעננו ביום קראנו, וישלח לנו במהרה רפואות וישועות לנו וכל ישראל בב"א.

ומלבר חשיבותה של מצות הכנסת אורחים, נקשרו בה ג"כ הרבה סגולות טובות, לרפואות^{לח} וישועות בכל העניינים^{לט}, גם מסוגלת היא מאד להיפקד בפקודת ישועה ורחמים ב'זרע של קיימא', וכמו שאמרו במדרש (תנחומא כי תצא ב) 'ויש מצות שמתן שכרה בנים כמו שרה שאירחה את האורחים, ושונמית על שקבלה את אלישע' (מלכים ב' פ"ד)².

שכשמכניס אורחים לביתו כל הסעודה מתקדשת ומתעלה להיות 'סעודת מצוה', עד שיש מצוה באכילת ה'שיריים'... לז. בדרך צחות פירשו, כי הנה מקבילים אנו את פני השכינה פעם אחת בחודש דים), ולכן גדולה הכנסת אורחים - שלא יאמר אדם אלמלא לא זכו בני ישראל להכניס אורחים פעם אחת בחודש 'דים', אלא גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה, לומר שזה נצרך לנו הרבה יותר מפעם אחת בחודש.

אך עם כל מעלתה שהיא יותר מקבלת פני שכינה, יש לו לעשותה תוך שמירת כל גדרי הקדושה, והרי לך שכששאלו המלאכים 'איה שרה אשתך', אמר להם אברהם 'עד כאן'... עם כל מעלת הכנסת אורחים, לא תבוא שרה הנה, אלא 'הנה היא באוהל', גם שינה הנהגתו ואף לצורך חסד נמנע מלדבר עמהם על עניני האשה מחוסר צניעות.

לח. בימי ילדותו של הגאון הנודע רבי חיים הלוי סאלאוויטשיק זצ"ל מבריסק חלה מאוד, וכבר נואשו כל הרופאים משלומו, באותו זמן הגיע הרה"ק מקאברין זי"ע לבריסק, ונכנס לבקר בבית זקינו של הילד, החסיד רבי איטשע עפרון ז"ל (חותנו של הבית הלוי), מיד פתח בזעקה, צרה גדולה יש לי בתוך ביתי, נכדי היקר חיימ'קה חולה אנוש, נענה הרה"ק ואמר, נלך לבקר את החולה. כאשר נכנסו אל החדר, פתח הרה"ק מקאברין זי"ע ואמר, שהנה נאמר (בפרשת יח ח) 'והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו', ולכאורה היה צריך לנקוט בלשון עבר - והוא עמד עליהם, ומדוע כתיב בלשון הווה, אלא ללמדנו, כי בכל פעם שיהודי מקיים מצוות הכנסת אורחים מגיע לשם אברהם אבינו 'עמוד החסד', ולכן נאמר 'עומד', כי הוא עומד תמיד להשתתף בהכנסת אורחים... והנה אמרו חז"ל (ב"ב טז:) 'אבן טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא', ומאחר שאתה מקיים בי הכנסת אורחים, ואף אברהם אבינו נמצא כאן בבית, ממילא ודאי תבוא הרפואה לילד החולה, ואכן כך הוי' (הובא בספר מחשבת נחום מהגה"צ רבי מנחם נחום מקאנטיקוויבא-חיפה זצ"ל עמ' רלט, בהוספה, שהמחבר הנ"ל חזר על עובדא זו בפני הגר"ח מבריסק ונענה לו שאף הוא יודע ממעשה זה כפי שקבלו מאביו).

מעין זה מסופר עוד, שהרה"ק מקאברין זי"ע נקלע לביתו של הרה"ק ה'בית אהרן' מקארלין זי"ע בעת שבתו היתה חולנית, והזכירה אביה לטובה אצל הרה"ק מקאברין, ואמר לחולנית, הרי אביך מקיים עתה מצות הכנסת אורחים, ואותה ה'אבן טובה' תלויה על צוארו, הסתכלי על אביך ותתרפאי (מזקנים אתבונן עמו' יג). לט. הרה"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע דקדק בלשון הכתוב (יח ה) 'ואקחה פת לחם', שלכאורה היה צריך לומר 'זאתנה פת לחם', שכן אברהם אבינו נתן לחם ל'אורחים' ולא לקח... אלא שכבר אמרו חז"ל (ויק"ר לד ח) 'יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני - העני עושה עם בעל הבית', ונמצא שכש'אדם 'נותן' לחם לעני הרי באמת אינו אלא 'לוקח' מקח טוב לעצמו, על כן שפיר אמר אברהם 'ואקחה'.

מ. הרה"ק בעל התניא זי"ע המתין על זרע של קיימא כ"ד שנים מעת נישואיו, וכאשר בא להזכיר עצמו אצל רבו הרה"ק ה'מגיד' ממעזריטש זי"ע יעץ לו לקיים מצוות הכנסת אורחים כסגולה, ורמז לה בפסוק (תהילים קיט ט) 'במה יזכה נער את ארחו' במה יזכה האדם לנער, על ידי את ארחו, שיכניס אורחים לביתו, להאכילם, להשקותם ולמלאות כל סיפוקם בסבר פנים יפות. וסיפר לו שגם אביו של הבעש"ט נושע בדרך זאת. יש שרמזוהו בכתוב (מז כג) 'הא לכם זרע' - 'הא' נוטריקון הכנסת אורחים, שעל ידי קיומה בהידור רב יהיה לכם זרע, דורות ישרים מבורכים. יש שהוסיפו שמסגולת הכנסת אורחים להינצל מצער הלידה, כי 'בעצב תלדי בנים' (ג טז) ר"ת עיניה צרה באורחים. וזו שגוברת על טבעה ומכנסת אורחים בעין יפה הרי יצאה מכלל 'עצב', וממילא אינה בכלל הקללה.